

Верхотурова Мар'яна Андріївна

кандидат історичних наук, доцент, судовий експерт

*Науково-дослідний центр судової експертизи у сфері інформаційних технологій
та інтелектуальної власності Міністерства юстиції України*

м. Київ, Україна

marianawerhoturova@gmail.com

АТРИБУЦІЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ XIV-XVIII СТОЛІТЬ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МИСТЕЦТВОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Російсько-українська війна принесла багато руйнувань і втрат в Україні. Серед них – значний масив пам'яток, які належать до культурних цінностей, що мають художнє, історичне, етнографічне і наукове значення. Культурні цінності завжди були і є цінними військовими трофеями, а відповідно й об'єктами воєнних злочинів. Їх викрадення може набувати різних форм, наприклад крадіжки безпосередньо з державних і приватних установ, здійснення незаконних археологічних розкопок з подальшим незаконним вивезенням за межі території держави, в якій ведуться бойові дії. Війни та військові конфлікти стають причиною витоку на міжнародний чорний ринок викрадених пам'яток культури, творів мистецтва, предметів археології, колекцій зброї та інших цінностей. Сучасна світова спільнота розглядає проблему незаконної торгівлі культурними цінностями також і в рамках розкриття злочинів, пов'язаних з міжнародною організованою злочинністю і тероризмом [1]. Притягнення до відповідальності винних у злочинах, вчинених внаслідок збройної агресії на території України є запорукою неповторення їх у майбутньому. Висновок експерта є вагомим аргументом для встановлення справедливості. Саме тому розвиток судової мистецтвознавчої експертизи сьогодні є питанням національної безпеки.

Історична зброя є скарбом музейних та приватних колекцій, викликаючи особливе зацікавлення серед поціновувачів пам'яток культури та зброярського мистецтва, що робить її цінним об'єктом для злочинців. Звичайно, не кожен зброю ми можемо вважати такою, яка належить до культурних цінностей, що мають художнє, історичне, етнографічне і наукове значення. Власне одним із завдань судової мистецтвознавчої експертизи і є визначення чи спростування такої приналежності. Мистецтвознавча експертиза – самостійний вид судової експертизи, об'єктом якої можуть виступати предмети зброї, історичного військового спорядження й військова техніка, яка належить до культурних цінностей, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення. Методики дослідження вогнепальної зброї що має художнє, історичне, етнографічне та наукове значення в Реєстрі методик проведення судових експертиз сьогодні немає, що ставить на порядок денний її напрацювання [2].

Атрибутування – багатогранний процес, в ході якого визначається автентичність твору, його автор, час виготовлення, місце походження та інші особливості. Процес дослідження об'єктів вогнепальної зброї XIV-XVIII століття під час проведення мистецтвознавчої експертизи умовно розділяємо на кілька етапів. Базовим є опис предмета, в ході якого визначаємо його морфологічні особливості, технічні властивості, матеріали з яких виготовлений об'єкт. Це дозволяє нам ідентифікувати його приналежність до того чи іншого різновиду вогнепальної зброї. Наступним кроком є датування, яке здійснюємо за допомогою комплексного аналізу морфологічних і технічних властивостей об'єкта. У випадку ручної вогнепальної зброї це може бути, наприклад, аналіз виду замку запалювання, прицільної системи, наявності чи відсутності нарізів на каналі ствола, визначення їх типології, способу заряджання та інших конструктивних елементів. Визначивши час виготовлення, необхідно оприділити місце виготовлення зброї. На цьому етапі можуть виникати певні складнощі, адже часовий період який ми окреслили, не зобов'язував виробників

ставити виробничі клейма на вироби, які могли б нам допомогти ідентифікувати виробничий центр. Така практика була швидше винятком з правила. Втім, якщо все ж клеймо наявне, вкрай важливим є його фахова ідентифікація, на етапі якої теж можуть виникати свої складнощі на які ми звертали увагу в іншій своїй роботі. Маркером, який може допомогти експерту встановити місце чи регіон походження зброї часто стає епіграфіка і декор. Наприклад, достатньо поширеною практикою при виготовленні артилерії у XIV-XVIII століттях було нанесення на ствол гармати герба чи певного символічного напису. У випадку наявності таких елементів ідентифікація місця виготовлення й навіть майстра стає значно простішою. Якщо зброя є оздобленою необхідно визначити техніки виконання декору, матеріали які при цьому використовувалися, описати сюжет за його наявності. В певних випадках може виникати необхідність у матеріалознавчому, хімічному чи інших видах аналізу. Ідентифікувавши об'єкт ми переходимо до визначення історії побутування його, ймовірної приналежності до видатних історичних постатей чи подій. Атрибуція – складний науковий, дослідницький, творчий й навіть технічний процес, який має свої індивідуальні особливості у кожному окремому випадку [3].

Підсумовуючи зазначимо, що кожен витвір зброярського мистецтва є індивідуальний і його дослідження потребує від експерта мистецтвознавця напрацювання певного алгоритму дій, обрання відповідних дослідницьких методів та інструментарію. Під час проведення судової мистецтвознавчої експертизи сукупний аналіз всіх ознак твору дає нам підстави визначити, чи належить об'єкт дослідження до культурних цінностей, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення.

Список використаних джерел

1. Кравченко Е., Підгорна Д. Переміщення культурних цінностей під час війни і фактор окупованого Криму. URL: <https://armyinform.com.ua/wp-content/uploads/2023/07/a3-ua.pdf>

2. Реєстр методик проведення судових експертиз. Офіційний вебсайт Міністерства юстиції України. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/search>.

3. Верхотурова М. Артилерія XIV-XVIII століть у фондах Львівського історичного музею. Запоріжжя, Р.В.В., 2023, с. 224 з іл.

Гвоздь Юрій Миколайович

аспірант кафедри музичного мистецтва

ННІ перформативних мистецтв

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв,

артист оркестру Українського академічного

фольклорно-етнографічного ансамблю «Калина»,

заслужений артист України

dmz2122.uhvozd@dakkkim.edu.ua

СОПЛКОВЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТЬ У ФЕСТИВАЛЬНОМУ РУСІ: МІЖ ТРАДИЦІЄЮ ТА НОВАТОРСТВОМ

Сопілка – традиційний український народний духовий інструмент, що пройшов шлях від обрядового й побутового вжитку до професійної сцени. У другій половині XX – на початку XXI століть в Україні спостерігається відродження та розвиток сопілкового мистецтва, особливо в контексті фестивального руху, де відбувається взаємодія між збереженням народної традиції та впровадженням інновацій. Актуальність теми зумовлена зростанням інтересу до автентичної музичної спадщини та одночасним пошуком нових форм її сценічного втілення [2]. Сопілкове мистецтво України цього періоду характеризується глибоким поєднанням традицій і сучасності: сопілка інтегрується у різні музичні жанри – від фольклору до популярної музики [5].